

Wij zelf hebben twee badhuizen van binnen bezocht, de twee voornaamste. Allereerst de Eski Kaplica, het Oude Badhuis (blz. 199). Van buiten doet het gebouw nog zeer Byzantijnsch aan, met zijn vlakgedakte koepels, juist zoo als koepels van Byzantijnsche kerken. En van binnen evenzoo, in de zaal waar het warme bronwater stroomt in een achtkantig, marmeren bassin, omgeven door marmeren zuilen, die bekroond zijn met Byzantijnsche, opengewerkte kapiteelen. Hier leeft de Byzantijnsche kunst, niet in een kunstmatig museumleven, maar in practisch, dagelijksch gebruik — door de Middeleeuwen heen tot op onzen tijd.

De Yeni Kaplica — het Nieuwe Bad (blz. 201) — is voor deze omgeving inderdaad zeer nieuw, XVIIde eeuwsch! In de zaal met het warmwater-bassin zijn daar de wanden met bonte tegels bekleed — bloemmotieven in blauw en groen met even rood. De damp van het warme water, waardoor men zijn omgeving maar vaag op korten afstand ziet, en waarin zich de figuren der baders bewegen, geeft aan het geheel een aquarium-atmosfeer. De koepel is vervuld van het geruisch, dat het water maakt — gestadig vloeiend uit den marmeren beestekop aan het eind van het bassin. Dan duikt onverwachts een jongen als een dolfijn het water in, ongezien eerst, hoewel wij er vlak naast stonden. Het werkt plotseeling beklemmend, dat geluid en die warme lucht, en die aquarium-schemering, en buiten gekomen hervinden wij ons, in de zonnehitte van den voorjaarsdag. Maar dan, tenslotte, ontgaan ons de détails, en wij ondervinden dit alleen als een korten blik in een andere wereld. Datzelfde water, dat maar oneindig doorstroomt in die thermen, die daar nog altijd staan, zoo als voor eeuwen — het grijpt aan met den indruk van een doorzettende kracht, een die in het tijdlooze verplaatst; iets wat den adem beneemt.

En nu nog eens terug naar de moskeeën. Oudtijds had een moskee gewoonlijk een reeks bijgebouwen; een heel complex was het, van grafmonumenten, hoogeschool, bibliotheek — vaak met prachtige oude Arabische, Perzische, en Turksche handschriften — armen-keuken, badgebouw, gasthuis, en woningen voor geestelijken en leerlingen. De meeste van deze gebouwen, voor zoover zij particuliere stichtingen waren, zijn al gauw vervallen, naar gelang de noodige middelen, voor instandhouding van het goede werk en onderhoud van het gebouw, begonnen te ontbreken. Behalve sommige bibliotheken in Istanbul, waren het bijna uitsluitend de grafmonumenten en de hoogeschoolen, die tot nu toe gehandhaafd bleven. Van deze beide categorieën zijn echter de moskee-scholen — de „medrese” 's, vooral bestemd voor theologische en juridische studie — tegenwoordig sinds het nieuwe regime van regeeringswege gesloten. In den Turksch-Griekschen oorlog,